

tehničkoga umijeća i likovnog poimanja romaničkoga doba. Premda se u pojedinostima slikarskoga izraza pojavljuju i neka tradicionalna rješenja karakteristična za umjetnost jadranskoga prostora (naglašeni obrisi likova na zlatnoj ili modroj pozadini, ustaljenost fizionomijskih tipova, dekorativna geometrizacija odjeće, pojačana površinski nanesenim lumeggiaturama itd.), cjelina je prožeta duhovnošću kasnoromaničke poetike, koja se približava gotičkoj osjetilnosti. Tome pridonosi i ikonografska tipologija sa slobodnijim inačicama drevnih shema Gospe Glikofiluse iz crkve Gospe od zvonika ili Hodegrije sa Sustjepana, odnosno životvornim dopunama ustaljenih tema kao što je uvođenje lika Sv. Franje na podanku raspela iz crkve Sv. Klare. Sadržajno osuvremenjivanje ikonografije dokaz je više o stvaralačkoj sposobnosti splitske sredine potkraj XIII. st., kada se u njoj okuplja skupina stilski međusobno povezanih i umjetnički profiliranih majstora koji označuju visok domet romaničkoga slikarstva na našoj strani Jadrana.

LIT.: C. Fisković, Splitska slikarska škola, Slobodna Dalmacija, 31. XII. 1961. — K. Prijatelj, Slikano raspelo iz samostana sv. Klare, Peristil, 1961, 4. — C. Fisković, Neobjavljena romanička Madona u Splitu, Prilozi — Dalmacija, 1961. — Isti, Neobjavljena romanička Gospa i drveno raspelo iz Splita, Peristil, 1966, 8—9. — G. Gamulin, Slikano raspelo splitske škole, Telegram, 16. II. 1968. — C. Fisković, Prinova romaničkome slikarstvu u Splitu, Mogućnosti, 1973, 2. — G. Gamulin, La pittura su tavole nel tardo Medioevo sulla costa orientale dell' Adriatico, Atti del I. Convegno Internazionale di storia della civiltà veneziana, Venezia 1974. — I. Fisković, Romaničko slikarstvo u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1987. I. Fis.

SPLITSKI EVANDELISTAR, lat. rukopis, pisan u Splitu u VIII. st. (poslije dopunjevan). Čuva se u Riznici splitske katedrale (ms. 621 B). Ukrašen je s pet inicijala crtanih bez boje, koji su rad samih prepisivača. Dva su inicijala jednostavno povećana kapitalna slova, dva inicijala imaju oblik stupova s ant. bazama (biz. utjecaj), a inicijal L se sastoji od uspravnoga ornamentiranog stabla i ribe (tzv. tip »Fischvogelornamentik« pretkarolinške umjetnosti). Ukrašen inicijal izveden je u stilu rukopisne ornamentike rasprostranjene širom Z Europe u drugoj pol. VIII. st.

LIT.: V. Novak, Evangeliarium Spalatense, VjAHD, 1923, 46. — D. Kečkemet, Romaničke minijature u Splitu, Peristil, 1957, 2. — C. (Dragutin) Kniewald, De Evangeliario Spalatensi, Ephemeris Liturgicae (Rim), 1957, 71. — Minijatura u Jugoslaviji (katalog), Zagreb 1964. R.

SPLITSKI SALON, godišnja izložba splitskih lik. umjetnika, osn. 1969. Priredivači izložbe bili su u početku Matica hrvatska, potom Odbor za organizaciju likovnih djelatnosti Skupštine općine Split i Umjetnički salon, a od 1981. Hrvatsko društvo likovnih umjetnika u Splitu. Na prvim su izložbama sudjelovali splitski slikari i kipari (Lj. Bašić, V. Bavčević, J. Botteri, J. Budeša, R. Duhović, P. Jakelić, A. Kaštelančić, J. Knežević, M. Krstulović, V. Lipovac), a poslije je izbor izlagača proširen. Na pojedinim su izložbama gostovali splitski umjetnici koji su djelovali u drugim sredinama, a na ponekima i splitski fotografi i arhitekti.

D. Ki.

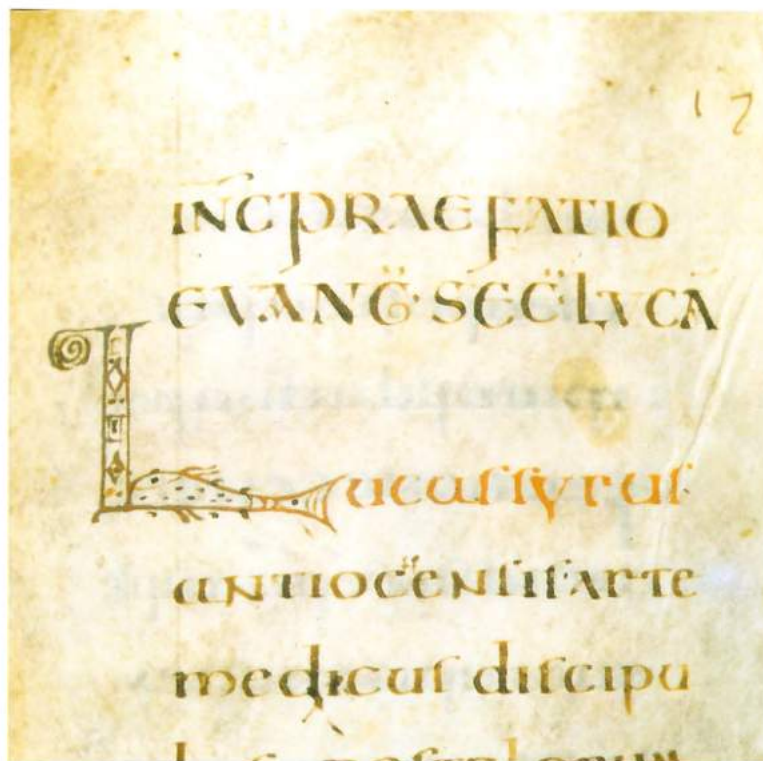
SPON, Jacob, franc. liječnik i arheolog (Lyon, 1647 — Vevey, Švicarska, 1685). Zajedno s engl. istraživačem G. Whelerom, na proputovanju za Grčku i Istok, obišao važnije gradove tadašnje Dalmacije opisujući poslije u svojim djelima njihove znamenitosti. U djelu *Voyage d' Italie, de Dalmatie, de Grèce et de Levant* (Lyon 1678) daje opis Dioklecijanove palače s crtežima njezinih dijelova.

LIT.: F. Bulić i Lj. Karaman, Palača cara Dioklecijana u Splitu, Zagreb 1927. — M. Kandido-Rožman, Francuski putopisci kroz Dalmaciju od prvog križarskog pohoda do kraja XVIII. stoljeća (III), Mogućnosti, 1990, 12. R.

SPOT, časopis za fotografiju i multimedijalna istraživanja, izlazio u Zagrebu 1972—78. Izdavale su ga Galerije grada Zagreba, a glavni je urednik bio R. Putar. Osim obavijesti o aktualnom stanju u fotografiji, časopis je donosio prikaze o eksperimentalnoj fotografiji u Poljskoj, Francuskoj, Velikoj Britaniji te Češkoj i Slovačkoj, a broj 5/1974. bio je posvećen tehnici kseroksa.

SPREMO, Boris, fotograf (Sušak, 20. X. 1935). Završio Srednju filmsku školu u Beogradu. Od 1957. živi u Kanadi. Fotoreporter listova »Globe and Mail« (od 1962) i »Toronto Star« (od 1966) u Torontu. Suraduje u mnogim svjetskim listovima i magazinima. Objavio knjige fotografija *Toronto by Boris Spremo* i *20 Years of Photo Journalism*. Kao fotografa privlači ga dinamika pokreta uhvaćena u trenutku najveće izražajnosti (*Policija u akciji*, 1965). Autor dokumentarnih i socijalno angažiranih fotografija. — Samostalno izlaze u Torontu, a sa skupinom kanadskih umjetnika hrv. podrijetla *Synergy II* izlagao je 1987. u Beogradu, Zagrebu, Sarajevu, Skoplju, Kotoru, Zadru i Ljubljani.

Ž. Sa.

SPLITSKI EVANDELISTAR, inicijal

SQUARCINA, Giovanni → SKVARČINA, IVAN

SRACICA, srednjovj. utvrda iznad rječice Maje, J od Gline. Nepravilne je osnove s jakim četverokutnom kulom na zapadnoj i manjom valjkastom kulom na juž. strani. Uz utvrdnu se razvilo naselje sa župnom crkvom Bl. Dj. Marije, koje je napušteno tijekom tur. ratova. Utvrdnu su 1578. osvojili Turci. Od kraja XVII. st. do izgradnje nove vojne utvrde u Glini 1736. S. je bila sjedište glinske kapetanije. Djelomično su očuvani četverokutna kula i dio gradskoga zida.

LIT.: M. Kruhek, Stari glinski gradovi i utvrde, Zagreb 1987, str. 12—17.

M. Kru.

SREDNJI LIPOVAC, selo S od Nove Kapele u Slavoniji. JI od sela, na brijegu opasanu šancem, nalazi se srednjovj. crkva Sv. Luke, jednobrodna građevina s četverouglatim svetištem i zvonikom prigradenim uz glavno pročelje. U unutrašnjosti je ravni strop, a između lađe i svetišta obli trijumfalni luk. Na zidu je uklesan ćirilski natpis, a pučki petroglifi za čaranje urezani su u »ljekoviti« kamen. U crkvi su tri slike I. Bergera (XIX. st.).

LIT.: G. Szabo, Terra Dobouch, VjAHD, 1912, str. 125 i 127. — A. Horvat, Između gotike i baroka, Zagreb 1975. — D. Vukičević-Samardžija, Sakralna gotička arhitektura u Slavoniji, Zagreb 1986, str. 141. A. Ht.

SREM, zaselak kraj Beleja na otoku Cresu. Na mjestu napuštene jednobrodne rustične romaničke kapele Sv. Vida s izbočenom polukružnom apsidom nalazi se neistražena, vjerojatno ranoromanička, sakralna građevina; sudeći prema pletornoj ornamentici (motiv lozica) na njezinim spoljima ugrađenim na kapeli Sv. Vida (dovratnici), datira u XI. st.

LIT.: B. Fučić, Izvještaj o putu po otocima Cresu i Lošinju, Ljetopis JA, 1949, 55, str. 64—66. — A. Mohorovićić, Prilog analizi razvoja historijske arhitekture na otocima Lošinju i Cresu, ibid., 1954, 59, str. 220, 225. — B. Fučić, Apsyrtides, Mali Lošinj 1990. Br. Ma.

SRIJEM, selo JZ od Koprivnice. U grobljanskoj kapeli Sv. Vida nalaze se tri oltara: glavni, s tordiranim stupovima (1736), bočni, Sv. Antuna Padovanskoga ranobaroknoga tipa (oko 1706) i oltar Sv. Katarine atektonske koncepcije (oko 1735).

LIT.: A. Horvat, Prilog poznavanju nestale drvene arhitekture s područja kotara Koprivnice, Bulletin JAZU, 1961, 1—2, str. 22 i 29.

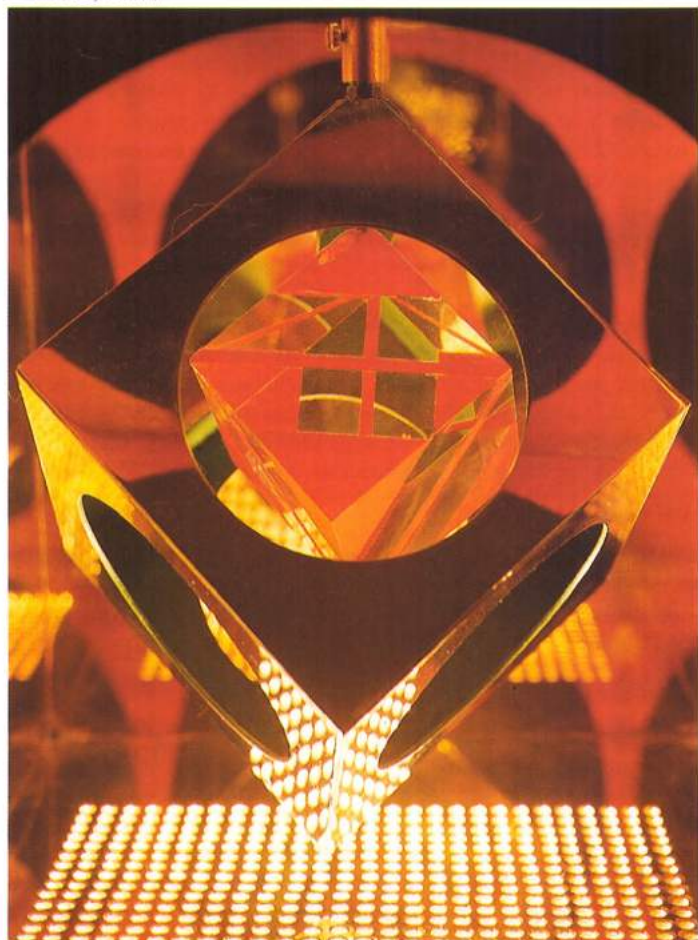
SRIMA, poluotok s istoimenim selom Z od Šibenika. Kraj srimske Lokve nađeni su keramički ulomci danilske kulture, a na brdu Orljak tragovi manjega gradinskoga naselja. Na brežuljku Stražišće nalaze se ostaci zidina prapov. gradinskoga naselja s ulomcima prapov. i rim. keramike; u njegovu podnožju i S od ceste prema Jadriji vidljivi su tragovi rim. stambene arhitekture. Na položaju Prižba otkriveni su ostaci dvojnih ranokršć. crkava iz VI. st. Sjeverna je crkva starija i kompleksnoga tipa, s krstionicom, a južna je dozidana poslije. U nartekso juž. crkve te u okolnom prostoru

SRIMA, freska u apsidu crkvice Gospe Srimske

nađeno je više ranokršć. grobnica. U crkvama je otkriveno mnoštvo arhit. dijelova i ulomaka, na osnovi kojih su rekonstruirane oltarne pregrade, ciboriji, menze i prozori obiju crkava, zatim nadgrade krsnoga zdenca sjeverne i propovjedaonica juž. crkve. Cjelovito je rekonstruiran strop južne crkve, oslikan raznobojnim biljnim i geometrijskim ornamentima u tehnici freske. Nedaleko od položaja nađeni su ilir. grobovi. — Srednjovj. selo S. spominje se poč. XVI. st., a u njegovu se sastavu nalazila danas ruševna crkva Sv. Pavla. S od nekadašnjega sela nalazi se romanička crkva

A. SRNEC, 080170

Gospe srimske iz XII/XIII. st. U apsidu je freska iz istoga doba koja prikazuje Majku Božju s djetetom u sredini, a sa strane likove Sv. Vida i Sv. Jurja (uz njega je prikazan orač).

LIT.: F. Dujmović i C. Fisković, *Romaničke freske u Srimi, Prilozi—Dalmacija*, 1959. — Z. Gunjača, *Prižba—Srima, Šibenik, Kompleks starokršćanske arhitekture*, Arheološki pregled (Beograd), 1971, 13. — *Isti*, *Kompleks starokršćanske arhitekture na Srimi kod Šibenika*, Arheološki vestnik (Ljubljana), 1978, 29. — *Isti*, *Srima—kompleks kasnoantičke sakralne arhitekture* (katalog), Šibenik 1985.

Z. Gu.

SRNEC, Aleksandar, kipar i plastičar (Zagreb, 30.VII. 1924). Pohadao je Akademiju u Zagrebu 1943—49. S arh. V. Richterom i I. Piceljom radi na opremanju jugosl. izložaba u zemlji i inozemstvu (Zagreb, Beograd, Beč, Stockholm, Hannover). Jedan je od osnivača grupe »EXAT 51« i potpisnik manifesta iz 1951. i 1953. Izlagao je na prvoj izložbi grupe u Zagrebu 1953 (slike, crteži). Opredijelivši se za apstraktnu umjetnost, lik. jezik podređuje osnovnim geometrijskim oblicima. Već 1953. konstruira prve kinetičke objekte (*Prostorni modulator*), da bi oko 1956. započeo eksperimente s pokretnim skulpturama i reljefima. Kraće se vrijeme (1959/60) bavio crtanim filmom. Od 1962. posvećuje se lumino-kinetičkim istraživanjima (*Luminoplastika I*), a od 1968. problematici cjelovita ambijenta. God. 1974—77. ponovo radi kinetičke skulpture u visoko poliranim kovinama, a eksperimentira i s čistim svjetlom. Geometrijska apstrakcija A. Srneca radikalizirani je oblik poslijeratne apstrakcije u modernoj hrv. umjetnosti. — Samostalno je izlagao u Zagrebu (1953, 1967, 1969, 1971, 1978, 1979, 1983, 1992), Beogradu (1953, 1956, 1968, 1971), Banjoj Luci (1972), Parizu (1959), Londonu (1960, 1961) i Mannheimu (1971).

LIT.: V. Richter, Kristl, Picelj, Rašica, Srnec, *Buletin JAZU*, 1953, 3—4. — T. Maroević, *Polje moguće*, u knjizi: *Polje moguće*, Split 1969. — Z. Maković, *Svjetlosna ritmika Aleksandra Srneca*, u knjizi: *Oko u akciji*, Zagreb 1972. — B. Bek, *Aleksandar Srnec* (katalog), Zagreb 1978. — J. Denegri i Ž. Košćević, *EXAT 51*, Zagreb 1979. — Z. Rus, *Apstraktna tendencije u Hrvatskoj 1951—1961* (katalog), Zagreb 1981. — D. Grubić, *Aleksandar Srnec*, ŽU, 1983, 36. — Ž. Košćević, *Grafika u Hrvatskoj*, u katalogu: *Jugoslovenska grafika 1950—1980*, Beograd 1985. — J. Denegri, *Apstraktna umjetnost u Hrvatskoj*, II, Split 1985.

Ž. K.

STAGER, Jakob, minijaturist (prva pol. XIX. st.). U Zagreb dolazi 1840; do 1846. slika bidermajerske minijature u Zagrebu, Karlovcu, Varaždinu i drugim gradovima SZ Hrvatske, potom u Vojvodini do 1850. Pripisano mu je pedesetak minijature portreta koje je oblikovao plošno, zatvorenim linijom, glatkim namazima čiste boje (portreti obitelji Eisenhut 1841. i Šišković; *Natalija Ivančević*, oko 1844; *Nandor Szabo*, 1849). Prevladavaju dvobojni odnosi: bijelo-crni, plavo-crni i crveno-plavi. S. je najistaknutiji minijaturist zagrebačkoga kruga.

LIT.: *Slikarstvo XIX. stoljeća u Hrvatskoj* (katalog), Zagreb 1961, str. 26, 215. — A. Simić-Bulat, *Minijaturisti zagrebačkog kruga*, Radovi IPU, 1972, 1—2. — P. Skutari, *Karas i oko Karasa* (katalog), Karlovac 1988, str. 6, 13.

V. Fo.

STAGLIČIĆ, Marija, povjesničarka umjetnosti (Split, 9. XI. 1945). Diplomirala 1969. u Zadru, a doktorirala 1985. u Zagrebu. Od 1972. asistentica, od 1986. docentica na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskoga fakulteta u Zadru. Od 1992. viša znanstvena suradnica na Institutu za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu. Istražuje probleme arhitekture i urbanizma XIX. i poč. XX. st. u Dalmaciji, te slikarstvo renesanse i baroka na zadarskome području.

BIBL.: *Izgradnja gradskog sata u Zadru*, Radovi. Filozofski fakultet — Zadar, 1976—77, 16; *Zvonik katedrale u Zadru*, Peristil, 1982, 25; *Neogotička obnova franjevačkih samostana u Zadru*, Radovi. Filozofski fakultet — Zadar, 1985, 24; *Neostilska arhitektura u zadarskoj regiji*, Prilozi—Dalmacija, 1985; *Renesansno-barokna crkva Gospe od Kaštela u Zadru*, Radovi. Filozofski fakultet — Zadar, 1986, 25; *Nepoznata slika »Sv. Trojstva« u Polači kraj Zadra*, Prilozi—Dalmacija, 1988; *Graditeljstvo u Zadru od 1868—1918*, Zagreb 1988; *Doprinos sakralnoj arhitekturi u Zadarskoj regiji*, Radovi. Filozofski fakultet — Zadar, 1990, 29; *Doprinos sakralnoj arhitekturi 19. stoljeća na biogradskom području*, Biogradski zbornik, I, Zadar 1990.

E. Hi.

STAGNUM → STON

STAHOV, Ljubomir, slikar, kipar i grafičar (Kamničani kraj Prijedora, 7. I. 1944). Diplomirao na Akademiji u Zagrebu 1974 (Š. Perić). Bio je suradnik Majstorske radionice K. Hegedušića i Lj. Ivančića 1974—78. Poslije 1970. slika u duhu lirske i gestualne apstrakcije. U sljedećem razdoblju pronalazi tematska uporišta u svijetu prirode, a njegovo plastično znakovlje poprima simbolične konotacije (*Zora*, 1977; *Bujanje*, I, 1981; *Prirodne vertikale*, III, 1981). Slijedi faza prožeta ekspresionističkom gestom i informelističkom obradom pikturnalnih tvari (*Oblik u nastajanju I*, 1983; *Događaj u prirodi X*, 1985). U skulpturi suprotstavlja prirodne i